

ДО ПИТАННЯ РОЛІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЗАСАД В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ І ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Артем Євгенович ГОЛУБОВ,

канд. юрид. наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри права Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
<https://orcid.org/0000-0001-8608-4206>

Розбудова України як демократичної, соціальної та правової держави неможлива без всебічного утвердження та забезпечення належної реалізації в суспільному житті окремих визначальних саме для такого типу держави положень. Зокрема до їх числа можна віднести такі як: визнання людини найвищою соціальною цінністю, повага до її прав та свобод, верховенство права, законність, поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, рівність конституційних права і свободи громадян та рівність перед законом і судом, взаємна відповідальність держави та особи та низка інших.

Утвердження та забезпечення цих положень у сучасних умовах існування людини та суспільства покладається на державу. Належне їх здійснення та дотримання з боку держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, по-перше, є їх обов'язком в сенсі необхідності діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, які закріплюють вказані положення, по-друге, виступає умовою гарантування прав та свобод людини в країні, по-третє, є засобом втілення засад того конституційного ладу, який закріплено в Основному Законі нашої держави, по-четверте, діє як складова способу імплементації загально визнаних принципів і норм міжнародного права в національне право та правозастосовну практику. Тому варто вказати на важливість їх належної та всебічної реалізації завдяки правозастосовній діяльності уповноважених органів.

Але варто зауважити, що діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб може бути охарактеризована не тільки як процес застосування правових норм. Вказана діяльність може бути визначена як самостійний різновид соціальної діяльності (активності) відповідних організаційних утворень, а також як соціальні акти поведінки відповідних осіб. Така соціальна діяльність (активність) є формою взаємодії між елементами механізму держави та людиною і суспільством, результатом якої є як виконання державою її функцій, так і забезпечення стабільності розвитку відповідних суспільних відносин, підтримання життєдіяльності певного

соціуму. Отже, належним чином здійснювана державою та її представниками діяльність, яка відповідає та здійснюється згідно засад демократичної, соціальної та правової держави виступає умовою гідного існування людини, розвитку суспільства та держави.

При цьому звернемо увагу на той факт, що в основі формування поведінки особи, груп осіб та їх спільностей лежать певні соціальні цінності, які притаманні конкретному суспільству та відображують загальний рівень його розвитку та розвитку індивідів, які його утворюють. І можна вести мову про те, що залежно від поширеності, усталеності, визнання та сприйняття, а також дотримання тих чи інших цінностей окремими індивідами та суспільством в цілому, визначається зміст та характер їх соціальної поведінки (активності), а отже і її результати. Відповідно можемо констатувати, що певні цінності за умови їх втілення в суспільне життя, відображення у свідомості особи, сприйняті нею як імперативів та мотивів її поведінки здатні або сприяти їх розвитку, наприклад, в дусі розбудови демократичної держави та громадянського суспільства, або стати передумовою стану аномії.

Важливу роль в сучасній державі, зокрема у забезпеченні дотримання законності та правопорядку, запобіганню стану беззаконня, гарантуванні прав та свобод особи, всебічній реалізації принципу верховенства права отримує діяльність працівників суду і правоохоронних органів. Саме завдяки їй з суспільного життя усуваються негативні фактори та явища, забезпечується охорона та захист прав та свобод людини, вирішуються соціальні конфлікти між членами суспільства, забезпечується баланс інтересів між різними суспільними групами та гілками влади. Отже, вкрай важливим є забезпечення соціальної діяльності (активності) працівників суду і правоохоронних органів в інтересах людини, суспільства та держави саме з урахуванням та на ґрунті тих цінностей, які визначають сутність та зміст, а також характер демократичної, соціальної та правової держави. Або з іншого боку можна зазначити, що діяльності працівників суду і правоохоронних органів демократичної, соціальної та правової держави не може існувати та здійснюватися у відриві від тих цінностей, які визначають сутність та зміст, а також характер діяльності держави вказаного типу.

Частину таких цінностей становить певний комплекс морально-етичних основ поведінки працівників суду і правоохоронних органів, які утворюють базис такої особистісної характеристики індивіда як добросовісність, відповідальне відношення до виконуваних за посадою обов'язків. Тому виділення таких цінностей як самостійних явищ, визнання особою як імперативів та мотивів її поведінки й дій, дотримання нею їх у своїй діяльності, протидія будь-яким формам їх недотримання є необхідним фактором та запорукою того, що діяльність працівників суду і правоохоронних органів буде відповідати змісту та характеру реалізації правоохоронної функції демократичної, соціальної та правової держави, а також забезпечувати реалізацію очікувань

індивідів та соціуму щодо втілення в суспільному житті таких засад як справедливість, гідність, рівність, свобода.

Зокрема як такі цінності можемо виділяти вимоги професійної етики, доброчесність, відповідальність працівників суду і правоохоронних органів. Тобто мова йде про певну систему морально-етичних засад їх діяльності. Такі або схожі за змістом засади-вимоги до представників правничої професії знаходять своє визнання та закріплення на рівні міжнародних правових актів, зокрема мова йде про Європейський кодекс поліцейської етики, Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, Кодекс поведінки службовців органів правопорядку, Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів, Бангалорські принципи поведінки суддів тощо. У правовій системі України наведені вимоги закріплено в таких актах як «Правила етичної поведінки поліцейських», «Правила адвокатської етики», «Правила професійної етики нотаріусів України», «Кодекс професійної етики приватних виконавців України», «Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів», «Кодекс професійної етики суддів» тощо.

Наведене вказує на не аби яку значущість та роль вказаних цінностей як основи, вимог до здійснення, а також критеріїв оцінки діяльності працівників суду і правоохоронних органів. Ухвалення цих та низки інших етичних кодексів або правил, забезпечення належної реалізації встановлених ними вимог до поведінки працівників суду і правоохоронних органів безумовно сприяє зміцненню довіри до держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а також створює передумови для утвердження авторитету закону та права, гарантування прав і свобод людини і громадянина.

Підсумовуючи наведене варто зазначити наступні узагальнення:

- морально-етичні засади діяльності працівників суду і правоохоронних органів відіграють вкрай важливу роль у становленні України саме як демократичної, соціальної та правової держави;
- існує необхідність подальшого формування правової свідомості та правової культури як майбутніх, так і діючих працівників суду і правоохоронних органів саме з урахуванням вимог професійної етики на ґрунті цінностей доброчесності та відповідальності;
- потребують свого подальшого впровадження в зміст правового регулювання діяльності працівників суду і правоохоронних органів вимоги професійної етики та доброчесності як безпосередні форми та засоби здійснення ними державно-владних повноважень, умови та способи виконання посадових обов'язків в інтересах людини, суспільства, держави;
- свого подальшого удосконалення потребує механізм державного, корпоративного та громадського контролю за дотриманням в діяльності працівників суду і правоохоронних органів вимог професійної етики та

доброчесності, а також механізм притягнення винних у їх порушенні осіб до юридичної відповідальності;

- існує потреба у формуванні нетерпимості серед працівників суду і правоохоронних органів, їх об'єднань, нетерпимості з боку окремих громадян та суспільства в цілому до будь-яких проявів порушення норм професійної етики та доброчесності у правничій сфері;

- доцільним є розробка та впровадження механізмів обмеження доступу до діяльності у правничій сфері осіб, які не відповідають вимогам професійної етики та доброчесності або допустили порушення таких норм.

Вбачається, що прийняття вказаного підходу за основу та належна реалізація відповідних заходів у цій сфері на організаційно-правовому, інституційному рівнях, а також на персональному рівні окремих працівників суду і правоохоронних органів щодо вдосконалення національної практики діяльності у цій сфері саме з урахуванням та на ґрунті вимог професійної етики та доброчесності є одним з основних чинників розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави, де дійсно створені умови для утвердження та забезпечення прав і свобод людини та повною мірою діє засада верховенства права.